

Toekomstdenkers (3): **Geert Buelens**, hoogleraar en auteur

‘We zullen moeten het Westen niet meer het

van ‘De jaren zestig’

wennen aan het idee dat centrum van de wereld is’

Vandaag noemen we ze ‘gutmenschen’ en ‘boze burgers’, in de jaren 60 waren ze nog ‘langharig werkschuw tuig’ of ‘klootjesvolk’. Veel van de maatschappelijke tegenstellingen en ideeënbotsingen van nu vinden hun oorsprong in de woelige sixties, zegt de Vlaamse hoogleraar in Utrecht Geert Buelens (47), die pas een monumentaal boek heeft geschreven over dat tijdsgewricht. ‘Trump en de brexit zijn koortsverschijnselen van een patiënt die niet wil weten hoe ziek hij is.’

YVES DESMET / FOTO'S GEERT VAN DE VELDE

GEERT BUELENS «Het einde van de Eerste Wereldoorlog, mei '68: het is alsof we geen genoeg kunnen krijgen van al dat herdenken. Het lijkt wel heimwee naar een tijd waarin er grootse dingen op het spel stonden en mensen daarvoor met overtuiging vochten, waarin er hoop was op een betere toekomst. Dat zijn we vandaag kwijt, en sommigen missen het zo erg dat ze uit vrije wil het leger in gaan.»

HUMO ‘Idealen waar men ooit zijn leven voor gaf,’ schrijft u, ‘worden vandaag in cynisme verpakt. De hoop en het idealisme van de jaren 60 worden nu als naïef en onoprecht ervaren.’ Zullen we het dan maar meteen opgeven?

BUELENS «Hier in het Westen is dat soms wel de sfeer, niet? In een aflevering van ‘South Park’ wordt dat nog het mooist geïllustreerd wanneer ze hippies letterlijk beginnen te verdelgen als on-

gedierte. Raar, want hoe kun je nu tegen *peace, love and understanding* zijn? Je ziet dat nieuw rechts nu scoort met de stelling dat veel oudstrijders van mei '68 intussen hun weg naar de maatschappelijke elite hebben gevonden, en alleen nog met woorden solidariteit belijden met bevolkingsgroepen waar ze eigenlijk op neerkijken. Maar die mentaliteit zat er destijds ook al in: men streefde naar de emancipatie van mensen die men tegelijk bestempelde als klootjesvolk.

»Er is ook een andere kant: in Frankrijk is net een grote sociologische studie verschenen over de *soixante-huitards*. Niet over de mediavedetten, maar over de gewone studenten van toen. Wel, veruit de meesten daarvan zijn zich blijven inzetten voor hun idealen, zijn gaan lesgeven, in de non-profit gaan werken, zijn actief gebleven in lokale en internationale sociale bewegingen. Het idee van een hy-

pocriete generatie die cynisch voor het geld gekozen heeft en haar idealen heeft verloochend, klopt dus misschien voor enkelingen, maar zeker niet voor de overgrote meerderheid.»

HUMO De idealen zijn er nog, maar ze hebben wel de cultuurstrijd verloren.

BUELENS «Je kunt ook stellen dat ze de cultuurstrijd méér hebben gewonnen dan de politieke strijd. Festivals als

Woodstock werden toen als revolutionair ervaren, vandaag is er geen Vlaams dorp meer dat géén zomerfestival organiseert. Heel dat ‘leef je leven en geniet’-idee is volkomen mainstream geworden.

Als volledige regeringen zich laten fotograferen op Tomorrowland, kun je dat niet meer als een marginale tegenbeweging beschouwen.

»Maar de politiek hebben de achtezestigers niet ver-

overd. Integendeel, ze worden door de **Bart De Wevers** van deze wereld weggezet als naïeve liefhebbers van de grote multiculturele wereld die hun kinderen met de bakfiets naar witte scholen brengen. Daar

heeft hij zelfs een punt. Maar vraag je De Wever of hij voorstander is van de Amerikaanse segregatiewetten, dan zal hij dat in alle toonaarden ontkennen. Zo bekeken hebben de idealen van de jaren 60 wél een norm gesteld.»

HUMO *Peace, love and understanding* klinkt dan weer supernaïef in een wereld waar de geopolitiek bepaald wordt door tweets van Donald Trump.

BUELENS «Natuurlijk. Maar ook zonder Trump zijn we sindsdien in sneltreinvaart verder gegaan met de exploitatie van de derde wereld, hebben we zo goed als niets gedaan tegen de klimaatopwarming en aanvaardden we dat multinationals minder belastingen betalen dan hun poetspersoneel. De wereldorde wordt economisch en politiek nog altijd bepaald door wie niet vies is van *powerplay*, desnoods met militair geweld. Daar heeft de andere kant nooit een antwoord op gevonden.»

HUMO Sterker, wie durft te opperen dat er toch een humanere oplossing moet te vinden zijn dan tienduizenden mensen te laten verdrinken in de Middellandse Zee, wordt weggezet als naïeve gutmensch.

BUELENS «Hoe zijn we zover gekomen? Deels doordat de oppositie begint te stotteren als je naar haar alternatief vraagt. Want dat is toch ongeveer hetzelfde, alleen wat humaner en met wat minder borstgeklop uitgevoerd? De vluchtelingendeal met Turkije ▶

▶ heeft de instroom fors doen slinken, maar voor de verschrikkelijke omstandigheden van de vluchtelingen in Turkije en Griekenland sluiten we het liefst de ogen. Opvangkampen in Afrika zullen minder mensen laten verdringen, maar zijn ze een echte oplossing? Ontwikkelingslanden vangen nu al 85 procent van de vluchtelingen op. De instroom is veel kleiner, maar het thema gaat niet weg, zeker wanneer in de komende decennia het aantal klimaatvluchtelingen zal toenemen. Wat doen we dan? Zal onze sociale zekerheid echt in het gedrang komen? Ik denk dat je er alleen uitkomt door te luisteren naar specialisten die de maatschappelijke kost precies kunnen uitrekenen. En óók de opbrengst van al die vluchtelingen die hun weg naar de arbeidsmarkt vinden.»

HUMO Nu ga je ervan uit dat er zoiets als dé waarheid bestaat, en dat die bovendien ook nog invloed zou kunnen hebben op de politiek. Sinds Trump is dat niet langer zeker.

BUELENS «Als we ons daarbij neerleggen, heeft het geen zin meer dat ik nog lesgeef of dat jij journalistiek bedrijft. Dus moeten we met de moed der wanhoop verder, en ons ondertussen afvragen hoe het komt dat *facts-free politics* zo'n succes is geworden. Ik blijf geloven dat er nog wel interesse is voor een echt beleidsdebat, maar vele debatten van de afgelopen decennia waren alleen boeiend voor politici en journalisten die de slagen telden. Te veel wetstraatjournalistiek betreft de beurskoersen van de partijen. Ik betwijfel of de burger daarvan wakker ligt.»

HUMO Mei '68 vertelde een groot verhaal, een utopie bijna. Vandaag komt het grote verhaal van de andere kant: de utopie van een terugkeer

naar een veilige, redelijk monoculturele wereld.

BUELENS «Er zijn natuurlijk delen van dat mei '68-verhaal gerealiseerd, grote delen zelfs. Andere staan steeds meer onder druk. Wat je vooral ziet, is dat de vruchten van dat verhaal onevenwichtig zijn terechtgekomen. Materieel, cultureel, op zowat ieder vlak zijn de hoogopgeleiden als winnaar uit de recente geschiedenis gekomen, ten koste van de laaggeschoolden. Dat is het politieke kapitaal van Trump en zijn beweging; het drukken op die pijnpunten. En dat verhaal is gebaseerd op feiten: er zijn slachtoffers van die globalisering, vooral in de onderste helft van de samenleving, die angstig zijn en in Trump hun woordvoerder vinden. Als je

« Als hele regeringen zich laten fotograferen op Tomorrowland, kun je *peace and love* niet meer als een tegenbeweging beschouwen »

truckchauffeur bent en je ziet op de parking naast je een Roemeen staan die het tegen een vierde van jouw loon wil doen, ga je die mens niet omarmen als je broeder. Daar zit de pijn, daarom kan Trump er zoveel voordeel uit halen en lijkt dat vandaag het grote verhaal te zijn. Maar vanuit de andere kant van de wereld gezien is het verhaal van deze eeuw er een heel ander: de spectaculaire toename van de middenklasse, vooral in Azië, maar ook in Afrika. Miljoenen mensen zijn daar uit de armoede geraakt en hebben toegang tot gezondheidszorg en onderwijs.»

DRAMADEMOCRATIE HUMO Vorig jaar was iedereen blij dat Rutte en Macron het hadden gehaald van Wilders en Le Pen. Maar voor hoe lang?

BUELENS «Ik denk niet dat Wilders en zijn soortgenoten modeverschijnselen zijn. *They are here to stay*. Dat wil niet zeggen dat ze ooit absolute meerderheden gaan halen. Wij zitten hier al dertig jaar met het Vlaams Blok, en dat is nog lang niet gedaan. Maar al die bewegingen halen, met een percentage van in de 20 procent, wel buitenproportioneel veel aandacht naar zich toe. We leven in een dramademocratie, waar de luidste roepers het meest gehoord worden.»

HUMO Destijds waren de hippies de luidste roepers

en zei Nixon dat hij 'de zwijgende meerderheid' vertegenwoordigde. Vandaag roept rechts en zijgen de 'gutmenschen'.

BUELENS «Dat klopt. Wat ook betekent dat het beeld van de media over wat significant en belangrijk is, nog steeds hetzelfde mechanisme volgt: wat nieuw lijkt en luid roept, krijgt de aandacht. Ook al is het net als toen een minderheid.»

HUMO Barack Obama zei onlangs bij de 100ste verjaardag van Nelson Mandela: het is moeilijk dialogeren als de tegenpartij beweert dat ik niet

op een podium sta, maar op een olifant.

BUELENS «Klopt, maar Het Laatste Nieuws en Bild zijn Fox News niet. Als je daar voortdurend naar kijkt, beland je inderdaad in een andere wereld. Dat is de echte bubbel: zij hebben jarenlang volgehouden dat Obama geen president kon zijn omdat hij zagezegd niet in de States geboren was. Terwijl het tegendeel zo eenvoudig te bewijzen was, heeft dat verhaal al die tijd gewoerd en werd het één van de fundamenten van de Trump-campagne. Dat zie ik hier nog niet meteen gebeuren. Jij wel?»

HUMO Nee, maar toen Jan Mulder bij het succes van de Rode Duivels uitriep dat De Wever nu wel kansloos was, zag je de studio verstijven bij dat grapje. Zover zijn we al wel.

BUELENS «Dat illustreert vooral de macht van de grootste. Mocht je in '78 in 'Sportweekend' gezegd hebben dat Tindemans kansloos was, zou de presentator van dienst het ook in zijn broek gedaan hebben. Toen was de politisering nog erger dan vandaag. Al komt ze weer meer opzetten, ironisch genoeg door de partij die daar verandering in ging brengen. Ook de N-VA is gewoon bezig met het bezetten van zo veel mogelijk posities in het apparaat. Sommige dingen zullen waarschijnlijk nooit veranderen.»

HUMO Destijds was veel hoop gericht op de collectiviteit: de uitbouw van een verzorgingsstaat. Vandaag heerst de cultus van de persoonlijke verantwoordelijkheid: trek je plan, en als dat niet lukt, is het je eigen fout.

BUELENS «De jaren 60 leken in veel opzichten nog meer op de decennia ervoor dan op vandaag. Die oude wereld was die van de kostuums, je gedragen zoals het hoort, deel

'In te veel van onze aula's zitten ongemotiveerde jongeren die misschien veel gelukkiger zouden zijn als ze met hun handen konden werken.'

uitmaken van het collectief, al had je dan wat langer haar. Alle politieke bewegingen hadden nog massaoptochten, turnfeesten, noem maar op. Maar diezelfde generatie was ook de eerste generatie massaconsumptanten. Er was geld genoeg door de economische groei. Zij die op hun 14de de Beatlemania hadden veroorzaakt, waren 18 in '68. Ze waren met velen, hadden geld, voelden dat ze de samenleving konden veranderen. Ze opereerden nog vaak in groep, maar het waren ook de eerste individualisten. Eigenlijk loopt die collectieve mentaliteit door tot de grote rakettenbetoging van 1983, de grootste ooit in België. Maar ze werd al volop onder druk gezet door Ronald Reagan en Margaret Thatcher. Daarna volgde het burgermanifest van Verhofstadt, met als centrale boodschap dat de burger – enkelvoud – buiten de staat kan leven als hij wil. Het in-

dividu wordt steeds meer omarmd, het geloof in de maakbaarheid van de samenleving wordt vervangen door geloof in de maakbaarheid van het individu. Gij moet en zult gezond leven, en wie dat niet doet, moet niet denken dat de sociale zekerheid zal blijven betalen. Dat was in de jaren 60 ondenkbaar. Ik vrees dat het eerst nog wat erger zal moeten worden voor de slinger terug de andere kant opgaat.»

HUMO In de jaren 60 evolueerde 20 procent van de bevolking naar een niet-religieuze levensopvatting. Dat getal is sindsdien stabiel gebleven, 80 procent gelooft nog steeds.

BUELENS «Religie zal dan ook nooit verdwijnen, al hebben sommige mensen in het Westen het daar moeilijk mee. Zeker bij de elite kunnen sommigen zich niet voorstellen dat een geëmancipeerde burger gelovig kan zijn. Sinds de ver-

lichting heerst hier het idee dat wetenschappelijke en technologische vooruitgang hand in hand gaan met secularisering. Maar wie naar landen als Singapore, India of zelfs de Verenigde Staten kijkt, ziet hoogtechnologische samenlevingen waar het gros van de mensen zich religieus noemt. Ook in Nederland, zogenaamd een seculier land, zie je dat een behoorlijke fractie voor SGP of ChristenUnie stemt. Het gros van die mensen gelooft echt dat God een richting aan de geschiedenis geeft. Twee van de belangrijkste hoogleraren geschiedenis in Nederland, James Kennedy en Beatrice de Graaf, zijn diepgelovig. Zijn dat premoderne mensen? Bepaald niet, maar in Vlaanderen kijkt men er wel raar van op.»

HUMO Hier lijkt secularisme dan weer de nieuwe staatsgodsdienst, al was het maar omdat je zo tegen hoofddoeken kunt zijn.

BUELENS «Precies. De cultuuroorlogen bloeien als nooit tevoren. Ook omdat mensen dankzij sociale media de hele tijd zelf deel uitmaken van het gesprek, en maar blijven reageren op elke provocatie. Dat is iets anders dan een beetje gescheld op televisie. Zelf schelden en uitgescholden worden, dat vergroot onvermijdelijk de polarisatie. In de VS speculeren ernstige mensen over de volgende Amerikaanse burgeroorlog. Ik durf niet te zeggen dat ik daar zelf helemaal niet bang voor ben.

»Het tragische van al die cultuuroorlogen is dat ze afleidingsmanoeuvres zijn voor de echte problemen, die van sociaal-economische aard zijn. Ik ben de allerlaatste om het belang van cultuur te ontkennen, maar links laat zich veel te veel meeslepen in cultuurretoriek. Die uitspraak van Hillary Clinton over de Trumpkiezers als een *basket of deplorables* is één van de hoofddoorzaken van haar nederlaag. Het *dédain* voor hun problemen, mensen voelen dat feilloos aan. De provo's waren als eersten voor een autovrije stad, maar de mensen die een wagen moesten gebruiken om op hun werk te geraken, noemden zij wel het klootjesvolk. Vandaag is het niet anders. Wie die mensen cultureel en electoraal mee wil hebben, zal het heel anders moeten aanpakken.

»Ik ben 'Terug naar Reims' van Didier Eribon aan het lezen. De eerste universitair van de familie, de eerste die zich als homo out, in Parijs boeken over Michel Foucault schrijft, en alle contact met zijn communistische arbeidersfamilie verbreekt omdat hij zich voor hen schaamt. Zijn vader sterft, hij gaat niet naar de begrafenis, maar krijgt daar toch spijt van. Hij zoekt opnieuw contact en stelt dan vast dat die hele communistische familie vandaag op

► **Le Pen** stemt. Allemaal. Zijn die mensen veranderd? Nee, zegt hij, veertig jaar geleden waren ze ook racistisch en seksistisch, alleen werd dat toen niet geëxploiteerd door de media en de politiek. Die mensen werden toen aangesproken op hun sociaal-economische miserie. Nu wil niemand nog van die miserie horen, en luisteren ze dus naar mensen die hen aanspreken op hun angst voor vreemdelingen. Zolang je in de framing van die cultuuroorlogen blijft, ben je verloren.»

SOUSSION

HUMO De jaren 60 waren ook die van de seksuele bevrijding, onder meer dankzij de pil. Maar van de minirok is haast geen spoor meer, onder de douche in het zwembad dragen we weer ondergoed, en oude feministen als Catherine Deneuve vinden dat #MeToo is doorgeslagen naar een nieuwe preutsheid.

BUELENS «Ook in dat opzicht had je toen selectieve aandacht voor wat nieuw was. Niet iedereen liep in een minirok, nog minder mensen gingen in een commune leven of beoefenden de vrije liefde. Vandaag heet dat heel hip 'polyamorie', en ook dat fenomeen krijgt buitenproportioneel veel aandacht. Waarom? Omdat het de uitzondering is op de monogame norm, toen én nu. Seks voor het huwelijk bestond vóór de seksuele revolutie natuurlijk ook, al mocht het niet van de maatschappij: in sommige Nederlandse dorpen zou toen tot 90 procent van de bruiden zwanger zijn geweest. De seksuele revolutie nam dat stigma weg. Vrouwen konden steeds meer zelf bepalen wat ze wilden, en daar gaat #MeToo in wezen ook over.»

»Er is wel een generatieverschil: Deneuve en veel van haar leeftijdsgenoten hebben

het spel dat plots zoveel vrijer werd heel graag gespeeld, mijn studentes kijken daar heel anders naar. Wat hen verbindt, is autonomie: de generatie van Deneuve mocht eindelijk vrijen zonder angst of schaamte; de onze bepaalt niet alleen zelf met wie en wanneer, ze eist ook de autonomie op om nee te zeggen tegen elke vorm van seksisme en seksuele pesterij. In die zin ligt #MeToo helemaal in de traditie van de emancipatie van de vrouw. Overigens bevroeden we ook in dit opzicht nog nauwelijks wat de sociale media met ons leven doen: de generatie van Deneuve moest nog geen angst hebben dat een douchefoto op het internet zou terechtkomen.»

HUMO Wat veel belangrijker lijkt te worden, is identiteitspolitiek. Ook al blijven moslims een behoorlijk minderheidsgroep zonder veel economische of politieke macht, toch hoor je ook bij de generatie van mei '68 nu de vrees voor een scenario als in de roman 'Soumission' van Michel Houellebecq: de islam aan de macht.

BUELENS «Westerlingen schatten het aantal migranten en het aantal moslims in hun land systematisch twee tot drie keer hoger in dan het in werkelijkheid is. Nederlanders denken bijvoorbeeld dat één op vijf landgenoten moslim is, in de realiteit is het slechts 6 procent. Het zal dus nog vele decennia duren voor zij de meerderheid vormen, en dan is het nog maar de vraag of ze even gelovig zullen blijven. Maar de angst van meerderheden om de minderheid te worden is heel reëel. En uit onderzoek blijkt dat alleen al dat gevoel mensen rechtser maakt, ook over onderwerpen als belastingen, die helemaal niks met diversiteit te maken hebben. Politici en media die volop inzetten op die angst voor minorise-

'De angst van meerderheden om de minderheid te worden is heel reëel. En alleen al dat gevoel maakt mensen rechtser.'

ring maken het samenleven intussen extra moeilijk, want die diversiteit zal niet meer verdwijnen.

»Wat niet wegneemt dat witte mensen in het Westen de volgende decennia een dubbele demografische aardshok zullen moeten verteren. In eigen land zullen ze steeds minder vanzelfsprekend de norm zijn. En op wereldschaal moeten we wennen aan het idee dat we niet langer het centrum van de wereld en de geschiedenis vormen. Economisch is Azië dat nu al, en als het Westen verder blijft knoeien à la Trump en brexit zal de macht onvermijdelijk ook politiek, en op een bepaald moment allicht

ook cultureel naar het Oosten verhuizen. Trump en de brexit zijn ook te begrijpen als koortsverschijnselen van een patiënt die niet wil weten hoe ziek hij is. Dat is onze belangrijkste opdracht: beseffen dat ook de tweede viool nog mooie muziek kan maken. Vanzelf zal dat echter niet gaan. In 'After Europe' beschrijft Ivan Krastev hoe de weerstand tegen migratie in Bulgarije ook samenhangt met een heel reële leegloop van dat land. Wie blijft, heeft het gevoel achter te blijven, door de geschiedenis achtergelaten te zijn. Ook in Nederland bestaan zulke krimpgebieden waar kinderdagverblijven worden omge-

bouwd tot bejaardentehuizen, want alle talentrijke jongeren trekken er weg. De boodschap van Wilders slaat daar steeds beter aan. Elke vreemdeling zien ze er als een bewijs dat hun tijd en cultuur voorbij zijn. Die angst voor *soumission* wijst dus vooral op een gebrek aan geloof in de eigen toekomst.»

NIKE'S EN HOOFDDOEK

HUMO We menen ook steeds beter te weten wat de ander denkt: iedere tegenstander van de hoofddoek weet perfect waarom een moslima die draagt, iedere moslima weet dat die tegenstander wel islamofob zal zijn.

BUELENS «Terwijl iemand die

als pionier van die nieuwe Amerikaanse demografie zag. Maar hij heeft zich toch al zeker één generatie vergist. Is de verkiezing van Trump de laatste stuiptrekking van het oude blanke Amerika? Misschien. Maar als je ziet hoe men gretig de kiesregels verandert om zoveel mogelijk Democratische kiezers uit te sluiten, hoe in sommige staten massaal zwarte kiezers van de kiesrol worden geschrapt, dan zou de strijd in de VS nog weleens heel zwaar kunnen worden. Ik denk ook dat de demografie uiteindelijk zal winnen, maar ik heb geen idee hoelang dat zal duren. Dat superdiversiteit de toekomst zal zijn, staat vast, zelfs

« Superdiversiteit is de toekomst, dat weet zelfs extreemrechts. Je hoort Filip Dewinter nooit meer pleiten voor deportatie van alle migranten »

in Iran een hoofddoek móet dragen, iets anders is dan een meisje hier dat er heel trots voor kiest, als teken van rebellie. De context is alles. Terwijl we al heel wat zouden leren door gewoon jonge moslima's op sociale media te volgen, te zien hoe die denken en leven. Ze zijn veelal stukken geëmancipeerder dan zogenaamd verlichte mannen die zich het recht toe-eigenen om te bepalen hoe vrouwen zich zouden moeten kleden.»

HUMO Misschien lost de demografie het vanzelf op, en vragen we ons over twee generaties af waar we het in godsnaam over hadden.

BUELENS «Dat was de overtuiging van Obama, die zich

voor extreemrechts: je hoort Filip Dewinter nooit meer pleiten voor de massale deportatie van iedereen met een migratieachtergrond. Zelfs zij hebben het aanvaard. Niet omhelsd, maar aanvaard. Dus komt het erop aan die nieuwe diversiteit te managen. En hoe meer debatten je over hoofddoeken opzet, hoe slechter je ze aan het managen bent. Want ondertussen praten we níet over de achterstelling op de arbeidsmarkt, waardoor we gigantisch veel talent verliezen.»

HUMO Hoe gaat onze verhouding met werk evolueren? In Nederland was onlangs een filmpje van cabaretier Pieter

Derks populair: we hebben nu in dit land twee miljoen communicatiewetenschappers maar niemand die nog een kraan kan repareren.

BUELENS «Ik denk dat Derks een heel gevoelige snaar raakte. Onze maatschappij is geobsedeerd door opleidingsniveaus. Waarom zou iedereen een universitaire diploma moeten hebben? Uiteraard heeft een hoogtechnologische samenleving hooggeschoolden nodig, maar vaklieden zijn niet minder belangrijk. En in te veel aula's zitten ongemotiveerde jongeren die misschien veel gelukkiger zouden zijn als ze met hun handen konden werken. Maar dan moet de samenleving dat werk natuurlijk ook naar waarde schatten. Jaren geleden opperde ik in een column dat arbeiders die files voorkomen door wegenwerken sneller af te krijgen dan gepland, op het paleis zouden moeten worden ontvangen door de koning. Zo'n prestatie verdient toch erkenning?»

»Los daarvan zullen we onze verhouding tot werk moeten veranderen. Technologie zal steeds meer jobs moeten veranderen. Technologie zal steeds meer jobs overbodig maken, robots gaan meerwaarde creëren, meer nog dan mensen. Hoe verdeelt je die nieuwe meerwaarde in de samenleving? Moet je daar een basisinkomen mee financieren voor mensen die niet meer aan de bak komen? En wat met al die mensen – overigens ook veel academisch geschoolden – met een onzeker statuut? In Nederland is er minder werkloosheid dan in Vlaanderen, maar heel veel mensen werken er als zelfstandige en ze verdienen te weinig om zich goed te verzekeren en aan pensioenopbouw te doen. Of ze gaan van het ene flexwerk naar de andere tijdelijke baan. Vroeger kwamen de vakbonden op voor de zwakste groepen

op de arbeidsmarkt, vandaag zijn vooral mensen met een behoorlijk statuut gesyndiceerd. En wat doe je met de grote groep die je nooit zult kunnen inschakelen op de normale arbeidsmarkt? De hele samenleving lijkt afgestemd op de hardwerkende, hoogopgeleide, gezonde mens. Maar ben je dat niet, dan heb je pech en is het je eigen schuld. De geschiedenis van de jaren 60 is één grote emancipatie van groepen die niet de norm waren, maar toch maatschappelijk wilden meetellen. Ik ben niet hetero, maar ik mag toch ook meedoen? Ik ben een vrouw, maar ik heb toch evenveel rechten? Al die groepen hebben dat moeten bevechten, maar die strijd is niet gedaan. Er zijn nog altijd mensen die als tweede- en derde rangsburger door het leven moeten.»

HUMO We geloven veel minder in grote toekomstdromen dan in de jaren 60. Is dat nu goed of slecht?

BUELENS «Dat is goed, omdat grote utopieën weleens de neiging hebben te ontsporen. Maar het is ook slecht, omdat een samenleving niet kan bestaan zonder hoop op een betere toekomst. Mensen hebben een perspectief nodig. En het grote verhaal van vandaag voldoet niet: het geloof dat het neoliberalisme en de vrije markt altijd alles kunnen oplossen, terwijl je iedere dag het tegendeel ziet. Het communisme werkte óók niet, dat is duidelijk. Maar de crisis van 2008, de klimaatopwarming, de exploitatie van het Zuiden, de groeiende inkomensongelijkheid, de gruwelijk onrechtvaardige belastingontduiking van de rijksten op de planeet: dat alles bewijst toch dat er ruimte is voor verandering en verbetering? Wie kan leven met de overtuiging dat alles voortaan alleen maar slechter zal gaan?»

VOLGENDE WEEK: Yascha Mounk